

Når man står ved p-pladsen, må man beslutte sig for om turen skal gå ud over Randbøl Hede eller til Frederikshåb Plantage. Beslutter man sig for en tur i Frederikshåb Plantage, må man dog ikke snyde sig selv for lige at gå op på det høje Stoltenbjerg, der tårner sig op over Randbøl Hede. Fra toppen af "bjerget" har man en fantastisk udsigt ud over Randbøl Hede, der er værd at tage med sig på turen ind over Frederikshåb Plantage. Begge steder er bestemt et besøg værd og kan godt gøres på samme dag.

Så snart man sætter foden på stien ind til Stoltenbjerg, kan man høre (!) og mærke, at man går på sand. Om sommeren er stien fuld af travle skovmyrer, der holder til i de store tuer, der ses overalt, og som i sig selv er et nærmere studie værd. Snart kommer man forbi områder, hvor sandet tydeligt ses. Det er meget lyst og næsten helt hvidt. Og efter blot et par hundrede meter står man ved foden af Stoltenbjerg, der er bevokset med lyng, blåbær, græsser og andre urter. Fra toppen kan man se ud over det enorme område, som udgør Randbøl

I den tidlige sommer blomstrer adskillige gøgeurter på heden.

Hede. Herfra er man næppe i tvivl om, at det er vinden, der har blæst sandet sammen, så det i dag fremstår som et mægtigt flyvesandsområde, et såkaldt indsande

Både Randbøl Hede og Frederikshåb Plantage ligger på Grindsted Hedeslettes sydøstlige del, der også kaldes Billund Hedeslette. Hedesletten er dannet i den sene del af sidste istid og består af enorme mængder sand, der er afsat af strømmende vand for omkring 18.000 år siden. Vandet fossede ud fra den gletscher, der stod umiddelbart øst for området og havde dannet det store randmorænestrøg, der kan følges til Viborg i nord til Padborg i syd. Det strømmende vand fragtede store mængder sand med sig og afsatte det foran gletscheren.

Mod syd afgrænses hedesletten af Hejnsvig Bakkeø, mens den mod nord afgrænses af den noget mindre bakkeø ved Stilbjerg. Bakkeøerne er morænelandskaber, der blev dannet i næstsidste istid. Sidste istids gletschere har aldrig overskredet disse områder, hvorfor de i dag kan ses i landskabet som "øer", der stikker op over de sandede hedesletter.

Udsigt over Randbøl Hede fra toppen af Stoltenbjerg.

Selv om isen var ved at smelte væk for 18.000 år siden, var klimaet stadig koldt. Planterne havde endnu ikke fundet fodfæste under disse forhold, hvorfor vinden havde frit spil i den sandede overflade. Da intet kunne holde på sandet, føg det sammen og dannede store langstrakte klitter eller mindre velafgrænsede tuer. Andre steder blæste det stort set helt bort, og efterlod en nøgen, gruset og stenet overflade. Præcis hvornår indsandet har fået sin nuværende form er ikke entydigt. Men man ved fra skriftlige kilder, at området har været præget af sandflugt helt frem til 1700-tallet, sandsynligvis fordi der skete en overrudnyttelse af jorden i forbindelse med dyrkningen af den.

Efter dette kan man fortsætte turen ud over heden, eller vende om og gå tilbage til p-pladsen. På den modsatte side af vejen fører en sti, der er afmærket med rød farve, ind i Frederikshåb Plantage. På den første del af turen er man til alle sider omgivet af grøn plantage, der i sig selv danner en god kontrast til det åbne flyvesandsområde på Randbøl Hede. Snart kommer man ind i et åbent område, der ligner Randbøl Hede. Det kaldes "klitterne". Her kan man få et godt indtryk af vinden som "landskabsdanner". For området veksler mellem lave afblæste stenede sletter og uregelmæssigt formede sandklitter, der kan være op til 15 meter høje. Et sted er der stadig et åbent klitbrud, hvor man, hvis det blæser, kan få et godt indtryk af, hvordan og ikke mindst hvor hurtigt sandet flytter sig. Selv om man nemt skrider i det løse klitsand, er det dog ikke farligt at færdes i bruddet.

De lave dele af området ser golde ud. Andre gange er området dækket af vand, så der dannes en sø. Det er her "Syvårssøerne" kan ses. Det har man ifølge folkesagnet kunnet med syv års mellemrum.

De kan ikke ses på kortet over området, fordi man forståeligt nok har sine besværligheder ved at vælge den

rigtige signatur for området. Søerne opstår i perioder, hvor grundvandet står højt. De er ikke altid lige store for det afhænger af, hvor højt grundvandet i det pågældende år står.

At grundvandsstanden svinger fra år til år, er der ikke noget opsigtsvækkende i. For det afhænger af nedbøren. Men hvorfor der efter sigende skulle indtræffe

tilstande hvert syvende år, der hæver grundvandsstanden i området så meget, at der dannes søer i området, er der ikke nogen egentlig forklaring på. I øvrigt fortælles det, at søerne de seneste år er dukket op tidligere, og det vil sige før end der var gået syv år. Så selv om det er en god historie, så lader statistikken ikke til at holde helt.

Foto: Tove Stockmarr, Midtsønderjyllands Museum.

Udsigt til "Syvårssøerne" som de kaldes i folkemunde. Billedet er taget på det tidspunkt hvor der er vand i.

Randbøl Hede og Frederikshåb Plantage Se søerne, men kun en gang imellem

Det er ganske ejendommeligt, men også ganske vist. Der er kun vand i "Syvårssøerne" en gang imellem. Og ingen har endnu rigtig kunne give en forklaring på syvårsfænomenet. Tøv dog ikke med at besøge stedet, der ligger i Frederikshåb Plantage, hvor der måske er søer at se og måske ikke. Det er grundvandet, som er på spil.

Over for Frederikshåb Plantage ligger Randbøl Hede. Besøger man den i juli eller august måned er der gode muligheder for at kunne supplere madkurven med vilde hindbær, blåbær eller endog tyttebær, der vokser mange steder.

Hvor:

Randbøl Hede og Frederikshåb Plantage ligger mellem Billund og Egtved.

Koordinater:

55.671143
9.173415

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr